

a nagy tapasztalatú és önálló kutatási eredményekkel rendelkező tudós tanít minden sorában és nevel logikus gondolkodásra, biológiai szemléletre, de elsősorban a tudomány iránti rajongó szeretetre.

A szép kiállítás, a művészi ábrák, a számos előttünk ismeretlen adat és kép minden olvasó számára élményt jelent. Szinte sajnálatosnak kell tartanunk, hogy ez a könyv magyar kiadásban még nem jelent meg és ezért csak a német nyelvtudásuk számára lehetséges elolvasása.

Mérei Gyula

BALÁZS SÁNDOR és SPIELMANN JÓZSEF: „Lechner Károly”, Akadémiai Kiadó,

Bukarest, 1956.

A marosvásárhelyi egyetem orvostörténelmi intézete megvalósíthatta tervét, hogy a legkiválóbb erdélyi természetkutatók és orvosok életét, működését rendszeres kiadványokban ismertesse. Nagy örömmel látjuk, hogy a tudomány múltjának eme kiváló alakjai megújódnak a feledésből, ám ugyanakkor követendőnek tartjuk a példát, sőt kívánatosnak, hogy a megfelelő magyar fórumok is adják meg a lehetőséget szerzőinknek, hogy biológiai és orvosi múltjuknak — sokszor világviszonylatban is igen jelentős — nagyságait hasonló kiadványok formájában ismertethessék. Hármast célt érünk el ezzel. Jelentős és fontos eredményeket őrizünk meg, amelyek termékenyítően hathatnak a további kutatásokra. Képet adunk a múlt haladó hazai tudományos kutatóiról. S végül fokozzuk fiatal kutatóink hivatástudatát és tudomány-szeretetét.

A századvég, illetve századforduló nagy neurológusainak sorában méltán foglal helyet *Lechner Károly* is. Amíg *Laufenauer* érdeme a pesti idegklinikai megalapítása és *Schaffer Károly*-nak a neurohistológia hazai megteremtése, addig *Lechner Károly* hozta létre az első korszerű elmegyógyintézetet Budapesten, idegklinikát Kolozsvárott és egyik legnevesebb képviselője annak az irányzatnak, amely teljes mértékben alkalmazta a klinikumban az élettani szemléletet. Ez a felfogás jellemezte *Lechner Károlyt*, mint kutatót és emelte tudományunk legnagyobbjai közé. Így válik az is érthetővé, hogy munkásságának centrumát, de egyúttal fénypontját képezi reflex-elmélete, ahol már messze túlhalad a klinikum keretein, biológussá válik, legalább is szemléletében, mert bár alaki változásokat kutat, de a funkció és a funkcionális összefüggések értelmezésében. Természetesen *Lechner Károly* elmélete sem lehet mentes hibáktól, főként ha *mai* ismereteink alapján vizsgálónk minden részletmegállapítását; csak hogy *Lechner Károly* olyan kutató, aki az akkor még ismeretlen tudományterületeken ön maga vágott mesgyét, de mint tudós felfogására hatást gyakoroltak korának objektív tudományos eredményei, szubjektív nézetei és filozófiai áramlatai. Kutatói tevékenysége csakis ebben a kapcsolatban vizsgálható és helyes törekvése a szerzőknek, hogy erre vállalkoznak, s azt megkísérlik. A korabeli háttérben alakul ki előttünk *Lechner Károly* életművének lenyűgöző volta, melyet olyan kevesen ismernek és amit annyian elfeledtek, annak ellenére, hogy a helyesen levont végső következtetései, ma talán még fontosabb tudományos eredményt jelentenek, mint megalkotásuk idejében, hiszen *Lechner Károly* a tudomány mérőföldet járó csizmájával előzte meg korának kutatóit.

A szerzők két részre osztották könyvüket. Az első részben *Lechner Károly* kutatói eredményeit veszik vizsgálat tárgyává és arra törekednek, hogy a korabeli események tükrében vetítsék elénk életútját. Egyik legsikerültebb rész a *Spielmann* professzor tollából megírt orvostörténelmi tanulmány, amely lelkesen emeli ki *Lechner Károly* jelentőségét. A második részben (85—266. oldal) szerencsés és szakszerű kézzel *Lechner Károly* legkitűnőbb műveiből válogattak össze szemelvényeket. Ehhez teljes bibliográfiai ismertetést is adnak. Magyarázatot nyújtanak azonban a szövegválogatásban előforduló bonyolultabb orvosi szakkifejezésekről is, ami által *Lechner Károly* munkái a biológus számára is könnyen követhetővé válnak.

A szerzők már csak *Lechner Károly* jellegzetesnek mondható munkáinak kitűnő összegyűjtésével is nagyfontosságú és az egész tudománytörténet szempontjából hasznos feladatot oldottak meg. Egymagában már ez az érdemük is jelentős, hiszen *Lechner Károly* munkássága a felsőbb idegrendszerrel foglalkozó biológus és neurológus számára nemcsak érdekfeszítő, hanem nélkülözhetetlen olvasmány. Igazat adunk a szerzőknek, hogy a legjelesebb neurológusok sorában „ott kell szerepelnie *Lechner Károly* nevének”.

Mérei Gyula

„Az öregedés”. A Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó kiadványsorozatának első kötete, Budapest, 1957.

A gerontológia kérdései jelenleg világviszonylatban az érdeklődés homlokterébe jutottak. Nagyon találó tehát a kiadó és a szerkesztő jelzője, hogy „reflektorfényben” tárgyalja az öregedést. A munka azonban egyúttal arról is tanúbizonyságot tesz, hogy a gerontológia nem egyedül a biológusok, orvosok, statisztikusok, vagy társadalomtörténészek kutatói területe, hanem a különböző szaktárgyak közös tevékenységét igénylő feladat. A könyv szerzői — *Acsádi György, Haranghy László, Kiss István, Nyirő Gyula, Thirring Lajos és Varga István* — eddigi munkásságuk alapján levonható eredményeik feldolgozásával olyan alapvető könyvet bocsátanak az olvasó rendelkezésére, amely hivatott arra, hogy a jövőben forrásmunkaként szerepeljen, de egyúttal gazdag az új kutatásokra serkentő gondolatokban is. A könyv szerkesztője, *Acsádi György* kiválóan oldotta meg feladatát. Hátteret, vagy talán inkább vezérlő motívumot keres és ebben a törekvésében sikerrel egyeztetni össze mindazon lehetőséget, ami ilyenkor szóba kerülhet, és pedig a történelmi, biológiai és társadalmi lényegét. Ez már az egyes fejezetek összeválogatásában is megnyilvánul, de lényegbevágóan kijelöli a belső tartalom megszerkesztését is. „Az öreg emberek lelkiállapotát természetesen alakítják a környezeti behatások...” írja a 99. oldalon *Nyirő Gyula*, majd lejjebb: „... Hogy csak egy példával éljek: minden társadalomban, ahol az öregek rendszeres foglalkoztatásáról nem gondoskodnak, ahol az említett elszigetelődési folyamatot a társadalomnak öregellenes magatartása is erősíti, az említett sajátosságok korábban és fokozott mértékben jelentkeznek”. E sorok olvasásakor felelevenedik bennünk az a jelenet, amikor az alkotóképességének akméjában álló *Korányi Sándor* olyan értelmű szavakkal viszonzta 70. születésnapjának jókívánságait, hogy ime őt mint haszontalan és nyűgöt jelentő öregot a nyugdíj tétlen száműzetésére ítélik s egyedüli vigasza az, hogy talán tanítványai feleslegessé tették a mestert. Már pedig: „Mai kiválóságaink közül csak a 86 éves kora ellenére nagyszerűen dolgozó Vedres Márk szobrászra, a 92 éves kiváló, ma is tevékeny festőnkre, Csók Istvánra hivatkozom” (75. oldal, *Haranghy László*).

Az öregedéssel kapcsolatosan voltaképpen két kérdés kerül „reflektorfénybe”. Az egyik az, hogy minden embernek joga van arra, hogy megöregedhessék, a másik pedig, hogy öregségében tartalma legyen életének, de arra is, amit *Korányi Sándor* úgy fejezett ki még 1937-ben, hogy az öregséget emberhez méltó élet előzzön meg. Teljesen igaza van tehát *Thirring Lajosnak*, amikor a könyv 162. oldalán így ír: „Minden újszülöttnek ugyanis nemcsak a hosszú életre van meg a joga, hanem arra is, hogy élete minden szakaszának, tehát öregségének is ne csak „tartama” legyen megfelelő, hanem a „tartalma” is.” Választ találunk a 152. oldalon: „Az öregkorúak bizonyos mérvű foglalkoztatása, helyesebben idejük egy részének lekötése részben pszichikai, részben egzisztenciális szempontból indokolt. A foglalkoztatás azonban már a csökkent munkaképesség miatt is lényegesen más irányú, mint a nyugdíjaztatás, illetve a korhatár elérése előtt.” (*Kiss István*.) Természetesen teljesen helyesnek tartjuk, hogy „A társadalom szempontjai ui. azt kívánják, hogy az öregkorúak ilyenét foglalkoztatása ne zavarja sem a termelő, és szolgáltató tevékenység menetét, sem pedig a produktív kort elérő fiatalok elhelyezkedési és előrehaladási lehetőségeit” (ugyanazon oldal), azonban ebben a kívánalomban már kicsendülni érezzük azt a jogos meghatározást is, hogy itt nem a formális életkorról, hanem az alkotóképesség tényleges állapotáról van szó és nyilvánvaló, hogy ez nem vonatkozhat a korhatárt elért, de kiváló munkaképességgel bíró tudósokra, vagy akár bármilyen foglalkozási ágban teljes értékű munkát elvégezni tudó egyénekre. Erre utal *Acsádi* megállapítása is (89. oldal): „mert hiszen nem csupán arról van szó, hogy az öregek létezzenek, hanem arról, hogy megadjuk öregjeinknek a viszonyokhoz mérten a legnagyobb mértékű támogatást — ami nem is mindig és egyedül az anyagaikon múlik — s így társadalmunk megöregedő tagjainak valóban gondtalan, nyugodt öregkort biztosítsunk.” Alig lehet mélyebb értelmű mondatot olvasni, mint a fent idézetet, tudniillik azt, hogy a megöregedésre minden embernek joga van. Voltaképpen ezt a megállapítást már nemcsak a könyv, hanem az egész gerontológiai tudomány legfőbb célkitűzésének, vagy ha jobban tetszik, akkor vezérlő motívumának tarthatjuk. Éppen ezért nem tekinthető a gerontológia elméleti tudománynak, hanem ellenkezőleg olyan kutatási irányzatnak, amelyben a legmélyebb humánum absztrahálódik. „Az öregedést az egész élet testi és lelki eseményei, az élet folyamán elszenvedett betegségek, a visszafeljődésben résztvevő szervek állapota, s az életfontosságú szervek alkalmazkodási lehetőségei szabják meg” (89. oldal, *Haranghy*). Ha pedig ez így van, csakhogy „az eddigi kutatások erre nagyon keveset ügyltek” (ugyanazon oldal), akkor egyúttal a könyv megszabja a gerontológiai kutatások további útját, amelynek sikerét azonban a biológus, klinikus, morfológus, physiológus, vegyész, statisztikus és történész közös munkája biztosíthatja. Ezt a felfogást hirdeti az „*Az öregedés*” címen megírt könyv és ezért jelent a biológus számára is jelentős értéket